

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

QAZAQ

UNIVERSITETI

Апталық
1948 жылдың
20 сәуірінен
шыға бастады

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ АПТАЛЫҚ ГАЗЕТ

WWW.FARABI.UNIVERSITY

№40 (1906) 30 ҚАЗАН 2023 ЖЫЛ

Ортақ түркі әліпбиі дамытылады

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінде «Ортақ түркі әліпбиінің интеграциялық рөлі: ғылыми және әлеуметтік қырлары» атты халықаралық конференция өтті. Іс-шараны Халықаралық Түркі Академиясы, Ататүрік атындағы Мәдениет, тіл және тарих жоғары мекемесіне қарасты Түрік тілі қоғамы мен Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ бірлесіп ұйымдастырды.

Форумға ҚР Президентінің кеңесшісі Мәлік Отарбаев, Халықаралық Түркі академиясының президенті Шахин Мұстафаев, Ататүрік атындағы мәдениет, тіл және тарих

жөніндегі Жоғары кеңестің президенті Дерья Орс, Түрік лингвистикалық қоғамының директоры Осман Мерт, ТүркіПА Бас хатшысының орынбасары Сақы Садықов, Түркі мемле-

кеттері ұйымының ақсақалдар кеңесі Төрағасының бас кеңесшісі Синан Юлкер, мемлекет және қоғам қайраткерлері, ҚР Парламентінің депутаттары, түркі әлемінің жетекші ғылыми ұйымдарының тіл білімі саласындағы мамандары, оқытушылар мен студенттер қатысты.

Конференцияны Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Басқарма Төрағасы – Ректоры Жансейіт Түймебаев құттықтау сөзімен ашты.

Жалғасы 2-бетте

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың Басқарма Төрағасы – Ректоры Жансейіт Түймебаев Иран Ислам Республикасының Алматы қаласындағы Бас консулы Мохсен Фагани бастаған делегация құрамымен кездесті.

Ректор Иранның Бас консулымен кездесті

Қазақстан жоғары оқу орындарына шетелдік ғалымдарды тарту бағдарламасы аясында ҚазҰУ-да Иран Ислам Республикасының университеттерінен үш профессор дәріс оқиды және PhD докторанттарға ғылыми жетекшілік етеді. Қазіргі уақытта университетте ирандық 11 студент білім алуда.

екі ел ғалымдарының жемісті жұмысына үміттенеді», – деп атап өтті ҚазҰУ ректоры Жансейіт Түймебаев.

Өз сөзінде Иран Ислам Республикасының Алматы қаласындағы Бас консулы Мохсен Фагани университет ұжымына алғыс білдіріп, өзара тиімді ынтымақтастыққа қызығушылық танытты. Осы

Университет ғылымдарын марапатымен құттықтаймыз!

Республика күні Ұлттық мерекесі қарсаңында еліміздің ғылымы мен білімін дамытуға қосқан елеулі үлесі үшін Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ профессорлары мемлекеттік наградалармен марапатталды.

«Парасат» орденімен Философия және саясаттану факультетінің философия кафедрасының профессоры, фарабтанушы ғалым Жақыпбек Алтаев марапатталды. «Құрмет» орденімен Педагогика және білім кафедрасының профессоры Шәркүл Таубаева наградалды. Экономика және бизнес Жоғары мектебі факультетінің менеджмент кафедрасының профессоры Ержан Жатқанбаев «Ерен еңбегі үшін» медалінің иегері болды. Фило-

логия ғылымдарының докторы, профессор, әдебиеттанушы ғалым Қансейіт Әбдезұлы мен экономика ғылымдарының докторы, профессор Болат Мұхамедиевке «Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері» атағы берілді.

Мемлекет және құқық теориясы мен тарихы, әкімшілік және конституциялық құқығы

кафедрасының меңгерушісі Қарлығаш Үсейінова «Бірлік» алтын медалімен, «Парасат» кәсіподағының Төрағасы Талғат Мекебаев «Жомарт жан» төсбелгісімен марапатталды.

Университет ғалымдарын жоғары марапаттарымен құттықтаймыз!

Гүл ҚҰТТЫБЕКҚЫЗЫ

«Жақында ҚазҰУ-да «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, ізгі қоғам және қазіргі этика» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция өтті. Оған Иранның Шахид Бахшти университетінің профессоры Гуламрез Авани бастаған Иран ғалымдары қатысты. ҚазҰУ бірлескен ғылыми зерттеулердің бастамаларын қолдайды әрі

ретте қазақ және парсы тілдеріндегі сирек басылымдар каталогы басып шығарылып, Әбу Насыр Әл-Фарабидің қолжазбасын зерттеу мен Әл-Фараби орталығының қызметкерлері екі елдің мамандарының бірлескен жұмыстарын атап өтуге болады.

Айнұр АҚЫНБАЕВА

Мензия САПАРҒАЛИҚЫЗЫ
Қоғамдық мәселелер ҚазҰУ сарапшыларының назарында

3 >>

Еңбектері заң ғылымының алтын қорын құрайды

4 >>

Нұрбәулет – чемпион!

8 >>

Ортақ түркі әліпбиі дамытылады

Соңы. Басы 1-бетте

«Соңғы жылдары Түркі әлемінде тығыз қарым-қатынастар мен рухани байланыстар нығайып келеді. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев «Тұтас түркі жұртын тарихи тамырластық пен ортақ мүдде біріктіреді. Біз Түркі әлемінің Атажұрты ретінде бауырлас елдермен жан-жақты қарым-қатынасты дамытуға айрықша мән береміз», – деп атап өткен болатын.

Түркі әлемінің рухани құндылықтарын әлемге танытатын осындай халықаралық деңгейдегі ғылыми шаралардың маңызы әрдайым жоғары деп білемін. Конференцияның мақсаты – 1991 жылы Ыстамбұлда өткен Қазақстан, Қырғызстан, Әзірбайжан, Өзбекстан және Түркия ғалымдары мен жазушыларының жалпы жиналысында бекітілген түркі мемлекеттерінің тілдік бірлестігі мен ортақ әліпбиге көшуінің шарттары мен мәселелерін талқылау», – деді Жансейіт Түймебаев.

серпін беретін мемлекет басшыларының кезекті кездесуі өтетінін айтты.

«Биыл түркі әлеміне ортақ тұлғалардың мерейтойлары аталып өтуде. Атап айтсақ, ойшыл-ғұлама Әбу Райхан әл Бирунидің 1050 жылдығы, Түркі әлемінің ұлағатты ұстазы – Түркістанның Пірі Қожа Ахмет Ясауидің 930 жылдығы, Әзірбайжанның мемлекет және қоғам қайраткері Гейдар Әлиевке 100 жыл, Шыңғыс Айтматовтың туғанына 95 жыл толып отыр. Сонымен қатар Түркия Республикасының құрылғанына 100 жыл. Ортақ мерейтойлар тұлғаларымызды танытып, түркі мемлекеттері арасындағы мәдени ықпалдастықты ілгерілетуге үлес қосады», – деді М.Отарбаев.

Ғылыми басқосуда Әзірбайжан, Қазақстан, Қырғызстан, Түркия және Өзбекстан елдерінің танымал лингвист-ғалымдары мен сарапшылары латын әліпбиі жөнінде талқылау өткізіп, өз ұсыныс-пікірлерін ортаға салды. Шарада Бірыңғай әліпби комиссиясының мүше-

Іс-шарада Халықаралық Түркі академиясының президенті Шахин Мұстафаев сөз сөйлеп, «Біздің ортақ міндетіміз – ортақ әліпбиді құрудың ғасырлық процесін жалғастыру, оң нәтижелерге қол жеткізу және болашақты құрудың берік негізін қалау. Түркі мемлекеттерінің академиялық топтары жалпы әліпбиге әлеуметтік-мәдени мән беру және оны қабылдау процесіне өз үлестерін қосуы, сондай-ақ осы мәселеде бірлікті нығайтуға ықпал етуі тиіс деп санаймын», – деді.

Қазақстан Республикасы Президентінің кеңесшісі Мәлік Отарбаев үшінші қарашада Түркі мемлекеттері ұйымы аясында Түркі елдерінің бауырластығын жандандыруға жаңа

лері мен лингвистикалық институттардың өкілдері әліпбиді дамытудағы жұмыстарды талқылап, қатысушы елдердің мемлекеттік тіл саясатын саралады.

Алқалы жиын аясында Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ Басқарма Төрағасы – Ректоры Жансейіт Түймебаев халықаралық конференцияға арнайы келген түркиялық әріптестерді жеке қабылдап, түркітануға байланысты ортақ мәселелерді талқылады.

Конференция жұмысының нәтижесінде ортақ түркі әліпбиін зерделеу және енгізу бойынша қарар қабылданып, бірқатар құжаттарға қол қойылды.

Гүл ҚҰТТЫБЕКҚЫЗЫ

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Басқарма Төрағасы – Ректоры Жансейіт Түймебаев АҚШ-тағы Penn state (Пенсильвания) университеті магистратура және халықаралық бағдарламалар бойынша заң факультетінің вице-деканы Стивен Барнспен кездесті.

Студенттер оқуын АҚШ-та жалғастырады

«ҚазҰУ АҚШ-тың 18 жоғары оқу орнымен тығыз қарым-қатынаста. Өткен жылы білім ордасына Халықаралық білім беру жөніндегі америкалық кеңестердің (ACCELS) президенті, доктор Дэн Дэвидсон арнайы келіп, көшбасшылық дәріс оқыған болатын. ҚазҰУ АҚШ университеттерімен академиялық ұтқырлық бойынша студенттер мен оқытушыларды алмасу жұмыстарын жандандыруда. Алдағы уақытта аталған жұмыстарды жандандыра бермекпіз. Penn state (Пенсильвания) университетімен бірлесіп, ҚазҰУ базасында ғылыми орталық және филиал ашуды ұсынамын. Бұған оқу ордасының мол мүмкіндігі бар», – деді ректор.

Өз кезегінде Стивен Барнс құрметпен қабылдағаны үшін университет басшылығына ризашылығын білдіріп, бірқатар ұсыныстарын ортаға салды.

«Серіктестікті дамыту мақсатында ҚазҰУ студенттерін АҚШ-қа шақырамыз. Яғни заң факультетінің бакалавриатында оқитын үшінші курс студенттері төртінші курстарын оқу үшін біздің университетке келеді. Сонда үш жылды ҚазҰУ-да оқып, бір жылды

АҚШ-та оқиды. Нәтижесінде осы төрт жыл ішінде бакалавриат бойынша ҚазҰУ-дың және магистратура бойынша Penn

state (Пенсильвания) университетінің дипломын ала алады. Алдағы уақытта халықаралық қатынастар және филология факультеттерінің студенттерін оқытсақ деген ойымыз бар. Білім алушы жастардың оқу

ақысын АҚШ тарапы төлейтін болады. Сондай-ақ заң факультетінде жұмыс істейтін оқытушы-профессорлар құрамын АҚШ-та бір жыл тағылым-дамадан өткізуге мүмкіндік бар», – деді Стивен Барнс.

Сондай-ақ жүздесуге қатысқан «Мамандығым – Болашағым» жобасының жетекшісі Самғат Ермекбаев бұл бастаманың маңызы жоғары екеніне тоқталып, тиімді әріптестік орнайтынына сенім білдірді.

Нұрсұлтан ЖЕКСЕНБАЕВ

Иран ғалымдарымен бірлескен жобалар іске асады

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Басқарма Төрағасы – Ректоры Жансейіт Түймебаев «Әл-Фараби мұрасындағы ізгі адам, қайырымды қоғам және заманауи этика» атты халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясына Ираннан арнайы қатысуға келген делегациямен кездесті.

Делегация құрамында Шахид Бахшти университетінің профессоры, Иран философиясы қауымдастығының президенті Гуламреза Авани, доцент, мәдени, әлеуметтік және өркениеттік зерттеулер институтының жетекшісі Реза Голами, Мәдениет және исламдық коммуникациялар ұйымының ғылыми және академиялық ынтымақтастық жөніндегі бас директоры Халадж Монфаред, Табриз университетінің оқытушысы, салыстырмалы философия және математикалық логика бойынша маман Масуд Омид және т.б. ғалымдар бар.

Оқу ордасының басшысы Жансейіт Түймебаев құрметті ғалымдарға ілтипат білдіре

отырып, бірқатар ұсыныстарын ортаға салды.

«Біздің университет философия, әлемнің екінші ұстазы атанған ғалым Әбу Насыр Әл-Фарабидің есімімен аталады. Бұл біз үшін үлкен мәртебе. Сондықтан біздер Әл-Фарабиді зерттеуші ғалымдарға көп көңіл бөлеміз. Осы тұрғыда сіздер ойшыл Әл-Фараби туралы зерттеулерді Иранда көп насихаттап, көптеген мақалалар жазсаңыздар деген ұсынысымыз бар. Сондай-ақ алдағы уақытта Иран ғалымдарымен бірлесіп ортақ ғы-

лыми кітаптар жазып шығарсақ. Бұл жұмыстардың барлығы екі елдің жоғары оқу орындарын мәдени, тарихи және білім бойынша байланыстырып, ынтымақтастықты арттыруға сеп болады. ҚазҰУ-да Ирантану кафедрасы жұмыс істейді», – деді ректор.

Өз кезегінде делегация мүшелері аталған ұсыныстарды қолдайтынын жеткізіп, қарым-қатынасты одан әрі арттыруға мүдделі екендіктерін білдірді.

Света ӘБІЛҒАЗЫҚЫЗЫ

Социология ғылымдарының докторы, ҚазҰУ әлеуметтану және әлеуметтік жұмыс кафедрасының профессоры, сарапшы Мәнсия Сапарғалиқызы «Qazaq universiteti» газетіне қоғамдағы өзекті мәселелер жөнінде сұхбат берген болатын. Бүгін сол әңгімені оқырман назарына ұсынып отырмыз.

– Елімізде халық санының артуына орай Алматы, Астана, Шымкент қалаларына халықтың қоныстануына шектеу қою керек деген ұсынысты естіп қалып жүрміз. Сіздің ойыңызша қалай?
– Кез келген қаланың табиғи заңдылығына сәйкес, тұрғын-

әлеуметтік қорғау министрлігінің комитет басшысының айтуы бойынша, қала өу баста 300 мың адамға ғана есептелген. Сондықтан Астананың көлемін кеңейту, әлеуметтік инфрақұрылым салу мәселелері орын алуда. Сондықтан Астана, Алматы, Шымкент сияқты

Мәнсия САПАРҒАЛИҚЫЗЫ, профессор:

Қоғамдық мәселелер ҚазҰУ сарапшыларының назарында

дарына қатысты белгіленген бір шегі болуы керек. Қандай да бір мөлшер белгіленбей, сырттан ағылған адамдардың саны тым көп болып жатса, жергілікті қаланың шығыны еселеп артып, экологиялық, әлеуметтік ахуалы қиындай түседі. Бәрінен бұрын бұл сол мемлекеттің ішкі геосэкономикалық, геосаяси және көші-қон саясатына кері әсер ете бастайды. Әлемдегі көшбас-таушы қалалар жөніндегі ғылыми-зерттеу жұмыстарындағы деректерге сүйенсек, қалай болғанда да, ел астанасында халық саны міндетті түрде өсу үстінде болады. ҚР Статистика бюросының мәліметінше, 2023 жылғы 1 мамырдағы жағдай бойынша елдегі халық саны 19 миллион 854 мың адам, қала халқы – 12 миллион 276,3 мың, ауыл халқы – 7 миллион 577,7 мың адам болды. 2021 жылғы 1 сәуірмен салыстырғанда, халық саны 238,3 мың адамға немесе 1,3 пайызға өскен. Алматы қаласы халық санының ең көп өсімін көрсетті, осы кезеңде халық саны 17 мың 771 адамға өсіп, 2 млн 175 мыңға жетті. Бұл қарқынмен 10-15 жылдың көлемінде Алматы 5 млн халық тұратын мегаполиске айналатын секілді. Орта Азиядағы ең ірі қала болуы мүмкін. Екінші орында Астана қаласы тұр, онда халық өсімі 16 мың 802 адамды көрсетіп, 1 млн 359 адамға жетті. Шымкент қаласының тұрғындары – 1 205 889.

Әдетте, астаналарда бас қала мәртебесіне сай, іскерлік белсенділік те арта түседі. Іскери компаниялар өздерінің бас офисін орналастыруға тырысады. Тағы бір жағынан, бюджеттен бөлінетін қаржы көп болғандықтан инфрақұрылымдар көптеп салынып, жаңа жұмыс орындарына да үнемі вакансия болады. Сондықтан халықаралық тәжірибеде астана, сол секілді ірі қалалардағы халық санын шектеудің теориясы мен теңдеуі ұсынылған.

Қазір Астанаға кімнің кіріп, кімнің кіре алмайтынын анықтау бойынша миграция мәселесі талқыланып жатыр. Бүгінде Астанада бір миллионнан аса адам тұрып жатыр. Онда тұрақтауды шектеу қала халқының жастардың оқуға келуі, жаңа жұмыс орындарының ашылуы ауылдан Астанаға көшу процесінің әсеріне байланысты туындап отыр.

ҚР Еңбек және халықты

ірі қалаларда тұрақтауды шектеу заңдастырылған ережелер бойынша жүзеге асырылуы керек. Егер жұмыс берушілер жұмысқа шақырып, үймен немесе жатақханамен қамтамасыз етсе, оқуға келген жастарға шектеу болмауы керек. Сондай-ақ емделуге не қыдырып келуге шектеу болмайды.

Қазір Астана қаласы бойынша тұрақтауға шектеу енгізу мәселесі үкімет органдарында қаралуда. Мәселе тіркелген қала тұрғындар санын қадағалау, реттеуде болып отыр. Жұмысқа тұрақты тіркеуі бар тұрғындарға ғана рұқсат беру қала тұрғындары санын қадағалауға мүмкіндік береді. Ірі қалаларда қала жанындағы елді мекендерден тіркеусіз жұмыс істеп жүргендерді есепке алу оңай емес. Шектеу іріктеу арқылы келушілердің әлеуметтік құрылымы мен мақсатын ескере отырып жүргізілсе тиімді болмақ. Қоғамдағы осындай өзекті тақырыптарды ҚазҰУ сарапшы-ғалымдары назарда ұстап, әрдайым талқы ұйымдастырамыз. Мұндай пікір-сайыстарға білім алушылар белсенді араласады.

– **Ішкі миграцияның экономикаға пайдасы мен зияны қандай?**

– Мигранттардың шамадан тыс көптігі кез келген елдің ішкі еңбек нарығындағы бәсекелестікке төнген қауіп және оның отандық экономикаға кері әсер ететіні сөзсіз. Бір жағынан алғанда, жаһандандудың табиғи процесі ретінде қабылданатын заңсыз миграция мәселесі – бүгінде елімізде күн тәртібінде тұрған проблема. КСРО ыдырағаннан кейін экономикалық тұрғыда белгілі бір жетістіктерге қол жеткізе білген мемлекеттер қатарындағы Қазақстанға сырттан ағылатын заңды және заңсыз мигранттар көп. Негізінен бүгінде әсіресе, еліміздің оңтүстік аймағына айтарлықтай қиындықтар мен қауіп төндірген заңсыз миграция экономикалық тұрғыда ғана емес, этнодемографиялық, қылмыстық тұрғыда да қатерлі. Осының кесірінен, жыл сайын республикалық бюджет қомақты шығын шегеді. Өйткені, құқық қорғаушылар Қазақстандағы жүздеген, мыңдаған мигрантты мемлекет есебінен елдеріне қайта апарып тастаса да, арада аз ғана уақыт өткенде әлгі заңсыз мигранттар қазақ жеріне қайта келеді. Кейбір елдердің этникалық топтарының шекара аймақтарындағы ауыл-

ды жерлерге шоғырлануы да қоғамды алаңдатып отыр. Мысалы, Оңтүстік Қазақстан облысындағы тәжік, өзбек пен түркімендердің басым бөлігі ауылды жерлерге қоныстанған. Алматы облысындағы ауылдарда қырғыздар көп (ал солтүстіктегі шекаралық аймақтарда орыстардың саны артып келеді). Миграция жөніндегі халықаралық ұйым өкілі Павел Шлиппек қазақ елінде заңсыз нан табуға тырысатын Өзбекстан, Тәжікстан, Түркіменстан, Қырғызстан мен Қытай азаматтарын шартты түрде үш топқа бөлуге болатынын айтады: біріншісі, күнде таңертең темір жол, көлік немесе басқа да транспорт түрімен шекара маңындағы базарға жеміс-жидек пен көкөніс әкеліп, кешке қарай үйлеріне қайта оралатындар. Екіншісі, шопан, құрылысшы, егін суаратындар мен егінді жинайтын маусымдық жұмысшылар. Үшіншісі, ұзақ уақыттан бері Қазақстан аумағын мекен етіп, алыпсатарлық және басқа да кәсіпкерлік түрімен айналысатын шетел азаматтары. Шлиппектің пікірінше, қара күшін жалға беретін алғашқы екі топтағылар жұмыс берушіге тәуелді болса, үшінші топ керісінше, қазақстандық кәсіпкерлердің басты бәсекелестеріне айналған әрі ішкі нарықтағы тұтынушылық сұранысты қанағаттандырып отырған тәуелсіз әрі заңсыз мигранттар.

Барлық иммигранттардың жартысына жуығының құжаты бар, жұмыс істейтін және салық төлейтін болғандықтан, олар жалпы ішкі өнімнің өсуіне ықпал ету арқылы экономикаға оң әсер етеді. Құжатталған және құжатсыз иммигранттар тұтынушы болып саналады. Олар экономика шеңберінде ақша көмектеседі. Бірнеше миллион құжатсыз иммигранттар салық төлеушінің жеке нөмірін пайдаланып салық төлейді. Салық және экономикалық саясат институтының мәліметтері бойынша, олар жылына 11,7 миллиард долларға жуық мемлекеттік және федералдық салықтарды төлейді.

Демографиялық тұрғыдан алғанда жаңа келген иммигранттардың төрттен үшінен астамы 18 бен 64 жас аралығында. Бұл қоғамдағы егде жастағы адамдар мен жастардың арақатынасын төмендетеді. Сонымен қатар қандастар санының өсуі ұлттық

құрылымында қазақтардың санының артуына алып келді.

– **Қазір Ресейден келіп жатқан мигранттар азайды ма?**

– Миграцияның жаңа лебі Ресей мен Украина арасындағы соғыс салдарынан пайда болды. Украиналықтар соғыстан, ресейліктер санкция зардабынан қашып, жан-жаққа көшіп жатыр. Көрші ел ретінде Қазақстанға келіп жатқандары бар. ҰҚК-нің мәліметі бойынша, осы жылдың ақпаны мен сәуірі аралығында Ресейден 128 мың адам келген, былтырғымен салыстырғанда, көрсеткіш екі есе көп. Украинадан 3074 адам келген – бұл өткен жылғыдан 15%-ға артық. Қазақстанға негізінен кәсібі IT-ге немесе жұмысы интернет желісіне тән мамандар келіп жатқанын байқаймыз. Яғни білімі, жұмыс тәжірибесі, бизнесі әрі қаржысы бар адамдар. Себебі қазір әуе билетінің өзі қымбат. Оларды креативті класс өкілдері деуге болар. Жалпы айтар болсақ, басым көпшілігі жастар, 25-40 жас аралығындағылар. Бұл топ аға буынға қарағанда, қимылы ширақ. Олар әлеуметтік тұрғыда масыл емес, еңбекке қабілетті, білікті қызметкерлер. Ресейліктер ірі қалаларға, Алматы мен Астанаға баруға тырысады. Қазақстан тек ірі ресейлік бизнес үшін ғана емес, фрилансер, стартап және шағын бизнес үшін де тартымды мекенге айнала бастады. Ресейліктер үшін соңғы бірнеше айда біздің еліміздің аты мен рейтингі әжептәуір өсті деуге болады. Бизнесі интернетке байланған адамдар көбірек көшіп келіп жатыр. Оларға жұмыс іздеудің қажеті жоқ. Ал ЖСН алғандардың еңбек нарығына қалай әсер ететінін қазір айту қиын. Өзірге мен білетін кейстерді айтсам, ресейліктер біздің нарықта маман табылмаған жұмысқа орналасып жатыр. Яғни жұмысқа орналасу үшін бәсекелестік емес, кадр тапшылығы негіз болды. Бұл жерде жұмыс беруші үшін де әрі ресейліктерден тәжірибе алмасатын ұжым үшін де пайда бар. Демек, көші-қоннан да пайда бар. Бізге келген ресейліктер өз ақшасын біздің экономикаға жұмсайды. Мәселен, жалға беру, мейрамхана, қонақүй, шағын бизнес нарығына жаңа импульс береді. Еңбек нарығы өзгереді, бұрын батыс аудиториясына жұмыс істеген білікті

кадрлар пайда болады. Ал қашықтан жұмыс істейтіндер жергілікті қызметкерлер үшін бәсекелес болады дей алмаймын, себебі олар ары қарай өз клиенттеріне, яғни Еуропа мен АҚШ-тағы тапсырыс берушілерге жұмыс істеуді жалғастыра береді. Яғни, жұмыс берушілер мәселесіне келгенде, жергілікті тұрғындармен талас болмайды деуге келер. Оның үстіне Қазақстанда ағылшын, қазақ, орыс тілін жетік меңгерген үш тілді мамандарға жоғары сұраныс байқалып келеді.

– **Мәнсия Сапарғалиқызы, Қазақстаннан өзге елге көшу мәселесі туралы не айтасыз?**

– Осы күні адам капиталы,

еңбек нарығына қатысты қызық жағдай туындады. Осыдан бірнеше ай бұрын ғана қазақстандықтардың елден кетуі күн тәртібінде тұрған мәселе еді. Енді кері бағытта өзгерді. «Егер сен вакансияны қолдан жіберіп алсаң, шағымданып жылаудың орнына біліктілігіңді арттыру керек» деген хедхантерлердің айтқанына қосыламын. Егер осы талапты негізге алатын болсақ, еліміздің тұрғындары үшін иммигранттармен бәсекеге алаңдаудың қажеті жоқ.

«Интеллектуалды миграция» (ағылш. brain drain) – мамандардың, ғалымдар мен білікті жұмысшылардың өз елінен саяси, экономикалық, діни немесе басқа да себептер бойынша жаппай шығу үдерісін, яғни эмиграциялық процесті сипаттайды. Өрине, бұл ретте мамандарының бір бөлігі сыртқа кеткен елдерге айтарлықтай экономикалық, мәдени, ал кейде саяси залал келтірсе, керісінше, иммигранттарды қабылдайтын мемлекет-тер үлкен және арзан зияткерлік капиталға ие болады. Ал ақылды жастарын, мамандарын жоғалтқан ел зиян шекпей қоймайды.

Еліміз үшін білімді мамандарымыздың, ақылды жастарымыздың шетелге білім алуға кетіп, оралмай қалу қауіпі үлкен алаңдатушылық тудыруда. Сондықтан бірінші кезекте интеллектуалды көші-қонның үлкен ағыны – жоғары білімді дайын мамандардың сыртқа кетуі мәселесін және жоғары білім алу мақсатында шетелге арман қуып кеткен жастардың елге қайта оралмау жағдайын талдау қажет.

Қазақстанның ақыл-ойы АҚШ, Канада, Ресей, Германия, Израиль, Гонконг, Сингапур, Қытай елдеріне тарауда. Шетелден мамандарды тартуға қарағанда, өз мамандарымызды пайдалану әлдеқайда тиімді. Қайтарымызсыз интеллектуалды эмиграция салдарымен күресу қиын болып отыр, өйткені ақылға бәсекелестік бүкіл әлемде өсуде, ал Қазақстан әзірге өз білімділеріне, таланттарына ерекше ұсыныс жасаймайды. Яғни еңбекақы төлеу деңгейі, әлеуметтік пакет және дамыған елдермен салыстырғанда, басқа да көптеген параметр бойынша артықшылықтар жоқ.

– **Әңгімеңізге рақмет!**

Сұхбаттасқан – Гүлзат НҰРМОЛДАҚЫЗЫ

ҚР еңбек сіңірген ғылым қайраткері, Ұлттық ғылым академиясының академигі, заң ғылымының докторы, профессор Әбдуәлі Ереновтің туғанына 100 жыл толды. Әбдуәлі Еренұлы ұзақ жылдар бойы Қазақ ұлттық университетінің заң факультетімен тығыз байланыста жұмыс істеді.

Академик А.Еренов көптеген жылдар бойы 12.00.06 – жер құқығы, экологиялық құқық және аграрлық құқық мамандығы бо-

листических земельных правоотношений в Казахской ССР» атты монографиясы еліміздегі жер қатынастарының пайда болуы мен дамуының өзекті мәселелеріне арналған.

Ә.Еренов өзінің әріптестері Н.Мұхитдинов пен Л.Ильяшенкомен бірге жазған «Предмет и система советского земельного права» атты монографиясында қолданыстағы заңнама мен оны қолдану тәжірибесі негізінде кеңестік жер құқығының пәнін, жүйесі мен принциптерін жан-жақты қарастырды. Монографияда жер құқығымен реттелетін қоғамдық қатынастардың ерекшеліктері ашылып, кеңестік жер құқығының, оқу пәні мен ғылы-

Еңбектері заң ғылымының алтын қорын құрайды

йынша университеттің докторлық диссертациялық кеңесінің мүшесі, заң факультетінің түлектері үшін МАК төрағасы және көптеген аспиранттардың, ізденушілер мен докторанттардың ресми оппоненті болды.

Қазақстанның заң ғылымы, оның дамуы мен халықаралық деңгейде танылуы белгілі ғалым Ә.Ереновтың атымен тығыз байланысты. Академик – Қазақстандағы жер құқығы, экологиялық құқық және аграрлық құқық ғылымдарының негізін қалаушылардың бірі.

Ә.Еренов қазақ қоғамындағы жер қатынастарының тарихы бойынша бірнеше іргелі ғылыми еңбектер жазып, көптеген халықаралық конференцияларда тарихшылар мен заңгерлермен ғылыми пікірталастарға белсене қатысып, өз тұжырымдамасын талай мінбелерден қорғаған заңгер-ғалым. Көрнекті ғалымның көтерген мәселелері, оның ұсынған қорытындылары мен шешімдері, бүгінгі күнге дейін өзінің өзектілігін жойған жоқ және қазіргі уақытта да осы тақырып төңірегінде зерттеу жүргізіп жүрген жас ғалымдарды қызықтырады.

Академик Әбдуәлі Еренұлы 1923 жылы 30 қыркүйекте Түркістан қаласында дүниеге келген. Теміржолшы отбасында өскен ол жас кезінде инженер болуды армандады. Арманының орындалуына соғыс кедергі болды. Ұлы Отан соғысына аттанып, Сталинград шайқасына қатысты. Оң қолынан айрылып, әскерден босатылды. Әбдуәлі Еренұлы майданнан оралғанда жасы небәрі 19-ға толған еді. Алғашында «қала өмір сүретінімді, не істерімді білмей қалған кезім болды» деуші еді. Бала кезіндегі арманы көкке ұшты.

Бірақ жаңа өмірді бастауға күш-қуат тауып, Ташкент мемлекеттік заң институтына оқуға түсіп, оны 1949 жылы үздік бітіріп шығады. Әбдуәлі Еренұлы институтты бітірген соң арнайы жолдамамен Мәскеуге барып, КСРО Ғылым Академиясы Құқық институтының аспирантурасына оқуға түседі. 1952 жылы Мәскеуде КСРО Ғылым Академиясы Құқық институтында «Кеңестік Социалистік мемлекет дамуының бірінші кезеңіндегі Қазақстандағы жер-су заңнамасы» тақырыбында кандидаттық диссертация қорғады.

Академик 1952 жылдан өмі-

рінің соңына дейін, яғни, 2004 жылға дейін 52 жыл бір жерде, яғни ғылым ордасы Қазақстан Республикасы ұлттық ғылым академиясында жұмыс істеді. Ғұмырын ғылымға арнаған ғалым екенін осыдан білуге болады.

1963 жылы Алматыда Қазақ КСР Ғылым академиясының Философия және құқық институтында «Қазақ КСР-де социалистік жер қатынастарының пайда болуы мен дамуы» тақырыбында докторлық диссертация қорғады. 1965 жылы Ә.Еренов профессор атағын алып, 1967 жылы Қазақ КСР Ғылым академиясының корреспондент-мүшесі болды. 1983 жылы Қазақ КСР ғылымының еңбек сіңірген қайраткері, 1985 жылы «Табиғи ресурстарды тиімді пайдалану мен қорғауды құқықтық қамтамасыз етудің теориялық мәселелері» еңбегі үшін Қазақ КСР Ғылым академиясының Ш.Уәлиханов атындағы сыйлығы берілді.

2003 жылдан бастап ҚР Ұлттық ғылым академиясының академигі. 1958-1985 жылдары ҚазКСР ҒА Философия және құқық институтында аға ғылыми қызметкер, бөлім меңгерушісі, бас ғылыми қызметкер, 1985-1995 жылдары Аграрлық-құқықтық ғылымдар бөлімінің меңгерушісі, 1995-2004 жылдары ҚР ҰҒА Мемлекет және құқық институтының, КАЗГЮУ Мемлекет және құқық институтының Азаматтық-құқықтық қатынастар және экология бөлімінің бас ғылыми қызметкері. Академик Әбдуәлі Еренұлы 1 және 2 дәрежелі Отан соғысы ордендерінің және «Құрмет белгісі» орденінің, көптеген медальдардың иегері. Ғалым 2004 жылы 27 қыркүйекте Алматы қаласында қайтыс болды.

Академик Ә.Ереновтың ғылыми еңбектерінде көтерілген мәселелер мен олардың шешу жолдары әлі күнге дейін өзектілігін жойған жоқ. Әбдуәлі Еренұлы өзінің «Очерки по истории феодально-земельных отношений у казахов» атты монографиясында «қазақ көшпелілердің феодалды қатынастарының негізіндегі жер қатынасы туралы мәселелер әлі күнге дейін шешілмеген деп баяндайды. Феодалды жер қатынастарының мәселелері тек Қазақстанда ғана емес, басқа елдерде де пікірталастық сипатқа ие», – деген тұжырымдама жасайды.

Академик Ә.Ереновтың «Возникновение и развитие социа-

мының дербес саласы ретіндегі жер құқығы жүйесінің принциптері мен ұғымдарына терең талдау жасалады, жер құқығының басқа құқық салаларымен арақатынасы анықталады. Сондай-ақ, Ә.Еренов профессорлар Н.Мұхитдинов пен Л.Р.Насыровамен бірге жазған «Эффективность природоохранительного законодательства (на материалах Казахской ССР)» атты монографияда «Кең мағынада, құқық қолдану тиімділігі ұғымы, бір жағынан, социалистік құқықтық нормалардың бүкіл жиынтығының кемелдігін, әлеуметтік белсенділігін, екінші жағынан, оларды қолдандудың жоғары тиімділігін, оның заң шығарушы қойған мақсаттарға сәйкестігін білдіреді. Тар мағынада бұл тұжырымдама құқықтың жекелеген салаларына қатысты көрсетілген критерийлердің болуын көрсетеді. Табиғатты қорғау заңнамасына қатысты бұл ерекшелік табиғатты дұрыс қорғауды да, табиғатты ұтымды пайдалануды қамтамасыз ету туралы қамқорлықты да ескеру қажеттілігімен анықталады», – деп тұжырым жасайды.

Академик Ә.Ереновтың шығармашылық мұрасының елеулі бөлігі өткен ғасырға тиесілі болғанымен, оның зерттеулерінің теориялық бағыттылығының, қарастырылып отырған мәселелерді талдаудың тереңдігінің арқасында қазіргі кезеңде де өзектілігін жойған жоқ. Ә.Ереновтың іргелі еңбектері еліміздің заң ғылымының алтын қорын құрайды. Оларға Ресейдегі және басқа да ТМД елдеріндегі белгілі ғалымдар жиі сілтеме жасайды. Ғалымның еңбектері ҚР экологиялық, аграрлық және жер құқығының дамуына айтарлықтай әсер етті.

Ә.Еренов аға және кіші ұрпақтың сабақтастығын қамтамасыз етуді ғылымды дамытудың міндетті шарттарының бірі деп санайды. Ол көп уақытын жоғары білікті кадрларды даярлауға арнады. Оның басшылығымен 20-дан астам адам докторлық және кандидаттық диссертациялар қорғады.

Академик Әбдуәлі Еренұлының есімі Қазақстан заң ғылымының тарихында мәңгі қалады!

Гүлдана ҚУАНАЛИЕВА,
заң ғылымдарының докторы,
профессор
Қалдарбек ҚУАНДЫҚОВ,
заң ғылымдарының кандидаты

Ұлағат мектебі

Шымкент қаласында еліміздің көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері Жамалбек Шаймерденұлының 95 жылдығына арналған «Тіл. Қоғам. Уақыт» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция А.Пушкин атындағы қалалық әмбебап кітапханасында, сондай-ақ «Дәуір және тұлға» Түркістан облыстық тарихи-өлкетану мұражайында ғылыми-ағарту жобасы аясында өтті.

Іс-шара бағдарламасы бойынша Жамалбек Шаймерденұлының ескерткішіне гүл шоғын қою; облыстық мұражай экспозициясын толықтыру мақсатында отбасылық мұрағаттан құжаттар табыстау, кітаптар презентациясы, мұғалімдер мен оқытушыларға арналған біліктілікті арттыру курстары жоспарланды.

Жамалбек Шаймерденұлов әр жылдары мемлекеттік және қоғамдық қызметтерді атқарған. 1963 жылы Шымкент облыстық партия комитетінің екінші хатшысы, екі жылдан кейін Шымкент облыстық халық депутаттары Кеңесі атқару комитетінің төрағасы болып сайланып, онда 1983 жылға дейін 18 жылдан астам уақыт қызмет атқарған. 1983 жылдан зейнетке шыққанға дейін Қазақ КСР халықтық бақылау комитеті төрағасының бірінші орынбасары лауазымында болды. Оның есімі Шымкент қаласының орталық көшелерінің біріне, Шәуілдір ауылындағы көшеге берілді. Ж.Шаймерденұлов тұрған Шымкент қаласы, Нариманов көшесіндегі №1 үйге мемориалдық тақта орнатылды. Ардагерлердің бастамасымен Шымкент пен Шәуілдірде Қазақстанның құрметті азаматы мен әйгілі тұлғаның құрметіне монумент орнатылған.

Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция жұмысына Қазақстан, Қытай, Ресей, Өзбекстаннан, Қазақстанның түрлі қалаларынан ғалымдар, ЖОО оқытушылары, мектеп мұғалімдері, сондай-ақ студенттер мен оқушылар, ҚХА мүшелері, қоғам қайраткерлері, бұқаралық ақпарат құралдары өкілдері қатысты.

Форум қатысушыларына Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің Басқарма Төрағасы – Ректоры Ж.Түймебаев, экономика ғылымдарының докторы, Қазақстанның мемлекет және қоғам қайраткері Қ.Айтаханов, ҚХА Өзбек мемлекеттік әлем тілдері университеті профессоры Д.Құлмаматов және тағы басқалары құттықтау жолдады.

Халықаралық конференция бірнеше бағыттарды қамтыды: дөңгелек үстелдер, мұғалімдер мен педагогтардың біліктілігін арттыру семинарлары, кездесулер.

«Тіл және қоғам»: панельдік пікірталас ұйымдастырылды. «Қазақстан және әлем тарихында тұлғаның рөлі» деген тақырыппен Ж.Шаймерденұловтың 95 жылдығына, фольклоршы-ғалым Е.Тұрсыновтың 80 жылдығына және топонимист, филология ғылымдарының докторы В.Поповтың 100 жылдығына ғылыми-ағарту семинарлары өтті. Бұған қоса, халықаралық конференция қатысушылары «Қазақ университеті» (Алматы қ.) және «Златоуст» (Санкт-Петербург қ.) баспаларының жаңалықтарымен танысты.

Конференция соңында 2023 жылдың 18 қыркүйегінен мұғалімдерге арнап онлайн режимде қашықтықтан іске қосылған біліктілікті арттыру семинарларының және «Златоуст» цифрлық білім беру платформасының басшысы, «Златоуст» ЖШС орталығы бас директорының орынбасары Н.Голубевтің ұйымдастыруымен өткен «Орыс тілін шет тілі ретінде оқытудағы заманауи тәсілдер мен жаңа тәжірибелер» атты әдістемелік семинарының қорытындысы шықты. Біліктілікті арттыру бойынша сертификаттар табысталды.

Жамалбек Шаймерденұлов – саналы ғұмырын қоғам игілігіне арнаған қайраткер тұлға. Ұлт руханиятын жаңғыртуға ерекше үлес қосып, еліміздегі іргелі реформаларға атсалысқан, перзенттік парызын абыроймен атқаруды ұлы мақсат деп есептеген мемлекет қайраткері. Тәуелсіз мемлекетіміздің іргесін қалауға ерен еңбек сіңірген осындай тұлғаларды ұлықтауға міндеттіміз. Қазақ елінің өркендеуіне адал қызмет атқарған Жамалбек Шаймерденұлов ғұмырнамасы – ұлағат мектебі іспетті.

Шолпан ҚҰДЯРОВА,
Phd, Түркітану және
алтайтану F3I

Тәуелсіз еліміздің ұлттық валютасы – теңгенің дүниеге келгеніне биыл 30 жыл толып отыр. Ұлттық валюта 1993 жылы 15 қарашада айналымға енді. Ол – Қазақстан Республикасы көлемінде пайдаланылатын заңды төлем құралы.

«Теңге» сөзінің мағынасына түсінік беретін болсақ, түркі халқының орта ғасырда есеп айырысқан күміс монеталары, яғни «денге» немесе «танга» атынан пайда болғандығын аңғарамыз. Теңге қазақ халқының тарихындағы алғашқы айналымға енген ақша бірлігі емес екені сонау өткен тарихымыздан белгілі.

Ұлы Жібек жолы бойында орналасқан ежелгі қазақ даласында айырбас саудада бағалы аң терілерін, металдан жасалған теңгелерді тауар айналымы ретінде қолданған. Тарихи еңбектерде алғашқы теңгелерді I ғасырда-ақ ғұндар жасаған деген мәлімет беріледі. Оның бір бетінде пехлеви, екінші бетінде түркі руна (эфталит) жазуы болған. Бұл теңгелер V-VI ғасырларда сауда айналымына пайдаланылған. Теңгенің пайда болуы мен сауда айналымына енуіне Ұлы Жібек жолының қазақ жері арқылы өтуінің және оған ежелгі түркілердің ие болуының ықпалы өте зор болды. Ұлы Жібек жолының солтүстік тармағы Қазақстанның оңтүстігі мен Жетісу арқылы өткен. Оның Суяб, Тараз, Испиджаб қалалары арқылы өтетін тәлімдері бойында орналасқан ежелгі қазақ даласында сауда, айырбас сауда түрі ертеден қалыптасқан. Испиджабқа одан солтүстік-батыс жақтағы Фарабқа,

Тәуелсіз елдің төл валютасы

Шауғарға және одан өрі қарай Сырдарияның төменгі ағысы мен Орталық Қазақстанға кететін тармақтары шыққан. Сол тармақтарының бойында орналасқан қалаларда материалдық игіліктен басқа сауда да жасалды. Қалалар тауар айырбасының негізгі үш бағыты: елдер арасындағы, қала мен оның төңірегі арасындағы және қала мен көшпелі дала арасындағы бағыттары тоғысып жатты. Қазақ халқы айырбас түрінде сауда жасауда малдың терілерімен қатар бағалы аң терілері, қымбат металдар алтын және күміс кесектерін сауда-саттыққа жұмсаған. Ал одан бөлек, ұсақ бөлшек сауда жасауда көбіне мыстан жасалған фельстер қолданыста болған. V-VIII ғасырларда Шу, Талас, Сыр бойындағы қалалардың өрлеуі барысында қоладан билеушілердің таңбасы бейнеленген теңгелер жасалды. Мәселен, Суяб, Тараз қалаларындағы теңге шеберханаларында Ашина әулетінің рәмізі деп есептелген арыстан бейнеленген. Жетісуды мекендеген түргештердің теңгелерінде «Түркеш қаған теңгесі» немесе «Түркінің көк ханының теңгесі» деген жазулар болды. Тарихи деректер бойынша түргештердің сауда орталықтары ежелгі Суяб пен Тараз қалалары болған Қазақ жерінде ақшаны жасау ісі Қарахан әулеті тұсында жақсы өріс алды. Қарахан әулеті ислам дінін мемлекеттік дін ретінде қабылдағаннан кейін, ақша айналымындағы тиындардың атауы да «динар, дирхем, фулс» деген арабша атауға ие болды. Яғни Қыпшақ

тайпасы жайлаған Дешті қыпшақ даласында күміс және мыс ақшаны қазіргі біз қолданып жүрген ақшаның атауымен атаған. Мәселен, алғашқысын танга (теңге), кейінгісін пул (пұл) деп атаған. Орта Азияның он алты қаласында шамамен 1260-1280 жылдардың өзінде-ақ, монета соғатын ірі сарайлар болған. Қазақстан аумағындағы сол кездегі Тараз, Жентте т.б. қалаларда теңге сарайлары болған. Теңгелерде көбіне арыстан, сұңқар, балық суреттері бейнеленген. Кейбір дирхемдер мен пұлдарда шоқ жұлдыздардың бейнесі салынса, кейбірінде тотықұстың суреті салынған. Динар деп алтыннан соғылған тиынды айтатын болса, күміс тиынды дирхем деп атаған. Ал Әмір Темір монеталары XIV ғасырдың соңында қазақ жерінде айналымға енеді. Ұлы Жібек жолы бойында орналасқан қалаларда сауда-саттық жасауда дирхем, динар, пени, манат, фулс, ділдө, жамбы сынды ақша бірліктері айналымға түскен. Ата-бабаларымыз қағаз ақшаны аққұйрық, ал, металл ақшаны бақыр, қара бақыр,

күреш, қара күреш, шақа, соқыр, жармақ, тиын деп түрлі атаумен атаған. Сонымен қатар көлемі мен салмағына қарай алтын мен күмісті тайтұяқ, атантұяқ, қойтұяқ, ботагөз деп атаған. Сонымен әр түрлі кезеңде жасалған теңгелердің өз ерекшеліктері болған. Ресей империясының отарлауы барысында қазақтардың төл ақшасы ығыстырылып, орыс ақшалары, халық арасында «сөлкебай» деп аталып кеткен монеталар сауда айналымында болды. Ресей 1992 жылы 26 шілдеде өзінің төл валютасын енгізді. Сол кезден бастап, рубль аймағындағы елдер Қазақстан, Өзбекстан, Тәжікстанда қаржылық жүйелерін бөліп жіберді. Қазақстанға Ресей Орталық банкі қазақ нышандары бар рубльді шығарып беруді ұсынды. Сонымен қатар Қазақстан рубльді пайдалану үшін Ресейдің құрамына, Ресей Федерациясының субъектісі ретінде енуі керек және тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында жинаған небәрі 700 млн-нан астам АҚШ долларындағы алтын-валюта резервін Ресейдің орталық

банкне тапсыруы керек деген талаптар қойды.

Англияның атақты «Харрисон және ұлдары» компаниясымен ұлттық валюта – теңге жасау туралы келісімшарт жасалып, 1993 жылы теңгенің алғашқы партиясы басылып шықты. Теңге сол жылы қарашаның 15-і күні айналымға енді.

Бүгінде теңге мемлекеттің дамуында маңызды рөл атқарады. Онсыз мемлекетаралық қатынастарды орнықтыру мүмкін емес. Мемлекет ішіндегі қаржы операциялары да теңге арқылы орындалады. Сонымен қатар, бүгінде ұлттық валюта барша мемлекеттер мен халықтар үшін өте ыңғайлы және экономикалық негізі бар қаржы құралы. Ел тарихындағы тағдырлы сәтте дүниеге келген ұлттық валютамыз 30 жыл уақыт ішінде Қазақстанның дербес қаржылық, экономикалық жүйесін қалыптастыруға негіз қалады. Бүгінде тәуелсіздігіміздің символына айналған ұлттық валютамыз – теңге уақыт талабына сай оның дизайны өзгеріп, қорғаныштық қабілеті жетілдіріліп, халықтың қажетін өтеп келеді. Төл теңгеміз 30 жыл ішінде дизайны, сапасы, сонымен қатар, әлемнің валюталары арасындағы 18 қорғаныс дәрежесі бар ең қорғалатын валюталардың бірі. Ұш жыл қатарынан – 2011, 2012, 2013 – әлемдегі ең әдемі ақша деп танылды. Бүгінде қазақстандық теңге қорғаныс элементтері бойынша әлемдік валюталар арасында үлгі боларлықтай сапаға ие.

Гүлнар ҚОЗҒАМБАЕВА,
т.ғ.к., профессор

Ғылымның маңыздылығы неде?

Мектептегі ғылыми жоба дегеніміз не? Ғылыми жоба – белгілі бір салада бірегей өнім мен қызметті құруға бағытталған ғылыми ізденіс жұмысы. Мектептегі ғылыми жоба – ғылыми жарыс, яғни жобадан әр салаға байланысты тың идеялар күтеді. Жалпы ғылыми жобалар оқушылардың ғылыми-зерттеу және оқу-танымдық жұмыстарын ынталандыру; сыни ойлауын дамыту және еліміздің интеллектуалды өлеуетін қалыптастыруға үлес қосу мақсатында ұйымдас-тырылады. Таяуда оқушылар мен мұғалімдер арасындағы ғылыми – зерттеу белсенділіктерін дамыту және олардың шығармашылық бастамаларын қолдау бойынша тәжірибе мен идея алмасу; мектеп оқушыларына арналған ғылыми жобалардың өткізілуі барысындағы мәселелерді талқылау мақсатында Қазақ ұлттық университетінде мұғалімдер мен магистранттар және мектеп мұғалімдерінің қатысуымен дөңгелек үстел өтті. Дөңгелек үстел барысында білікті мамандар өз тәжірибелерімен бөлісіп, ғылыми жоба жасауға нұсқаулық ұсынды.

Дөңгелек үстел барысындағы талқылау «Ғылым неге маңызды?» деген сұраққа жауап іздеуден басталды. Қарапайым түрде алып қарағанда ғылым – дамуға мүмкіндіктер ашып, әлемге жаңаша көзқараспен қарауды үйретеді. Ғылымның дамуы – қоғамның дамуы, ал қоғамның дамуы – тұлғаның дамуынан бастау алады. Сондықтан тұлға, қоғам және ғылым дамулары тығыз байланыста екенін аңғаруға болады. Яғни байланысты ашып қарайтын болсақ, тұлға қоғамдағы қандай да бір мәселені зерттеу

нысаны ретінде алып, оның мәселесін қарастырып, сол мәселеге болжам ретінде өзінің көзқарасын тұрғысынан шешімін ұсынады. Ол мәселені бақылап, ұсынған шешімі бойынша эксперименттер жүргізеді. Жүргізілген эксперимент нәтижесінде тиімді деп танылған шешім қолданысқа енгізіліп, қоғамның, ғылымның дамуына үлесі қосылады. Ғылыми зерттеу жұмысының ең маңызды сәттерінің бірі – тақырып таңдау. Жақсы тақырып тиянақты идеялардан құралып тиіс. Тақырып таңдалу бары-

сында оның өзектілігіне және ол тақырыптың оқушының жеке қызығушылығы бойынша таңдалуына мән берілуі керек. Себебі ғылыми жұмыс – оқушының жеке шығармашылық жұмысы болғандықтан «жасау керек немесе мұғалімнен баға алуым керек» деп емес, оқушы барынтасымен, қызығушылығымен зерттеу жұмысын жетекшісінің көмегімен өз бетінше жүргізгені дұрыс. Ғылыми жобалар жасаудағы, оны қорғау барысындағы ең үлкен қателіктердің бірі – осы тақырып таңдау. Көп оқушылар жетекшілерінің сілтеуімен таңдап берілген түсініксіз тақырыптарды алып, оны қызығушы-

лықсыз орындап, қорғап шығады. Одан келер оқушыға да, қоғамға да пайда жоқ. Бұл мәселенің шешімі қарапайым: ұстаз – бағыт-бағдар беруші, ал оқушы – ізденуші болуында. Екінші мәселе – зерттеу жұмысы кезіндегі тәжірибе жүргізу мүмкіндігінің, құрал-жабдықтар мен реагенттердің аздығы. Қазіргі кезде мектептер дамып, түрлі құрал-жабдықтармен қамтамасыз етілуде. Дегенмен, сол құрал-жабдықтар сыныптардағы сөрелердің сәні болып шаң басып тұрудан басқа пайдасы жоқ. Бұл мәселенің шешімін табу үшін ізденуші де, бағыт-бағдар беруші де «Барлық мүмкіндік-

терді қолдандым ба?» деген сұрақты өзіне қоя білуі қажет: Ең бірінші ғылыми жұмысқа қажетті құрал-жабдықтар тізімі жасалып, қолда барын қарап, іздестіріп, тәжірибе алмасу мүмкіндіктерін пайдалану керек. Яғни, мектептер бір-бірімен тығыз байланыста болып, бірігіп жұмыс істеп, бір-бірі барымен бөлісіп отырса; қолдау көрсетіп, бірлескен жобалар жасалса қоғамда қалыптасқан ғылыми жоба ұғымына басқаша түсінік қалыптасар еді.

Қорытындылай келе, оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстары білім берудің негізгі бөлігі және білім сапасын арттырудың тиімді тәсілі болып саналады және оны университеттегі ғылыми жобалармен байланыста болған дұрыс. Зерттеу жұмысын жасау барысында жобаның тақырыбын оқушы өз қызығушылығымен таңдап, оған алдын ала болжам жасай алса және тәжірибе жасап, оның нәтижелерін өңдеп, анализдеп; жоба барысында жасалған жұмыстарға баға бере алса, оқушының қызығушылығынан туындаған қарапайым жоба – болашағы зор жаңа бір жобаның бастамасы болуы әбден мүмкін!

Ләйла ҚҰДРЕЕВА,
доцент

Балауса САРДАН,
№199 гимназияның химия мұғалімі

К природным ресурсам относиться с трепетом

Цели устойчивого развития, принятые в 2015 году на уровне ООН сегодня являются ответом мирового сообщества на вызовы, стоящие перед человечеством в XXI веке, включая конфликты, бедность, болезни и деградацию окружающей среды. 17 ЦУР и 169 задач, заменили предыдущие 8 целей развития тысячелетия (ЦРТ), принятых в 2000 году по инициативе промышленно-развитых стран в качестве основы для официальной помощи развивающимся странам. Сегодня почти все страны обязались принять собственные программы по достижению ЦУР к 2030 году.

В современном обществе, где проблемы окружающей среды, экономического, социального и гендерного неравенства и другие вызовы становятся все более заметными, большое влияние на формировании картины мира и отношения к будущему оказывает социальная ответственность и устойчивое развитие. Основы социальной ответственности закладываются в университете, ведь именно в нем формируется взгляд на мир будущего поколения граждан страны.

КазНУ имени аль-Фараби не остался в стороне. 28 сентября на факультете Географии и природопользования преподаватели кафедры ЮНЕСКО по устойчивому развитию провели мероприятие на уровне факультета, посвященное актуальной на

нынешний день теме целей в области устойчивого развития. Участие приняли студенты факультета географии и природопользования. Стоит отметить, что работа была проведена касательно ЦУР 4: Качественное образование.

Заведующая кафедрой ЮНЕСКО по устойчивому развитию выступила с темой «Глобальные инициативы КазНУ им. аль-Фараби в области устойчивого развития». Были разобраны такие темы как: Миссия и мандат ЮНЕСКО, История возникновения кафедры ЮНЕСКО по устойчивому развитию, Научные направления кафедры а также Программа по устойчивому развитию MDP/ GLOBAL CLASSROOM PROGRAM. Следующей с темой «Турақты даму мақсаттары: нақты қадам» выступил преподаватель кафедры ЮНЕСКО по устойчивому развитию Жолдасбек А.Е. и объявила студентам бакалавриата в чем заключается деятельность ЦУР и для чего страны мира целенаправленно работают над достижением целей и индикаторов до 2030 года, направленных на повышение качества жизни граждан, социально-экономическое развитие и экологическую устойчивость государств.

Приглашенный гость Токтасын Алишер руководитель отдела предупреждения чрезвычайных ситуаций, Алматинского управления ГУ «Казселесажита» МЧС РК выступил с немаловажной темой касательно ЦУР 6: Чистая вода и санитария. Основная мысль выступления заключается в том что, проблемы с доступом к чистой воде и водоотведением влекут за собой ухудшение экономической и социальной обстановки среди населения, в том числе голод, нищету, отсутствие возможностей для образования. Также призвал студентом с трепетом относиться к окружающей среде и природным ресурсам.

Турсынкул БАЗАРБАЕВА, доцент, зав.кафедрой ЮНЕСКО по УР

Акнур ЖОЛДАСБЕК, преподаватель кафедры

Полковник полиции затронул актуальные темы

Кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики в рамках реализации и достижения ЦУР п.16 «Мир, правосудие и эффективные институты» провела лидерскую лекцию с заместителем начальника по следствию Департамента полиции Алматинской области, полковником полиции Абдрахмановым Р.Т. для студентов и магистрантов юридического факультета КазНУ им. Аль-Фараби.

Во время лекции г-н Абдрахманов Р.Т. рассказал о своей биографии, что трудовой стаж составляет более 20 лет в службе органов внутренних дел на различных должностях среднего и старшего начальствующего состава, на сегодняшний день является заместителем начальника Департамента полиции Алматинской области.

Полковник полиции затронул несколько актуальных тем, одной из которых является киберпреступность. Рассказал, что входит в киберпреступность: мошенничество с использованием электронной почты и интернета; кража цифровой личности (хищение и использование личных данных); кража данных платежных карт и другой финансовой информации; хищение и перепродажа корпо-

ративных данных. Что поможет защититься от киберпреступлений. В целях защиты от киберпреступлений необходимо выполнять ряд рекомендаций: тщательно контролируйте своё поведение в социальных сетях; для сохранности ваших учётных записей ограничьте доступ к внутреннему кругу друзей и близких; остерегайтесь сообщений разного рода без подтвержденных аккаунтов.

Следующая тема была посвящена семейно-бытовому насилию. Подчеркнул какие виды бытового насилия предусмотрены законом. Казахстанское законодательство признает четыре вида бытового насилия: физическое, психологическое, сексуальное и экономическое. Куда обращаться в случае бытового насилия. Отметил, что с начала года на горячую линию по номеру 150 поступило более 2300 обращений от жертв бытового насилия.

Студентам и магистрантам была разъяснена уголовная ответственность за данные виды правонарушений, были разобраны методы и способы борьбы с ними. Лектор рассказал о правилах цифровой гигиены, как себя уберечь, что необходимо быть бдительными и перепроверять информацию при киберпреступлении. Студенты и магистранты внимательно слушали лекцию, задавали интересующие их вопросы. Больше всего студентов волновал вопрос о том, какие ещё есть способы защиты от мошенников и о новых видах защиты от них.

Лидерская лекция завершилась добрыми пожеланиями успешной и плодотворной работы!

Асель ШАРИПОВА, к.ю.н., доцент кафедры уголовного права, уголовного процесса и криминалистики

Студенты 4 курса по специальности 6В10107 «Общественное здравоохранение» факультета медицины и здравоохранения Ахметолдинова Назыкеш и Медеубай Молдир этим летом прошли обучение в школе «School of Humanities and Culture» Университета Цукуба, Япония в рамках программы академической мобильности в общей сложности 6 месяцев. Молдир и Назыкеш расширили знания в области общественного здравоохранения, получили опыт обучения в зарубежном вузе и познакомились культурой Японии. Эта образовательная поездка, ставшая возможной благодаря поддержке КазНУ им. Аль-Фараби и Университета Цукуба, открыли для наших студентов мир обучения, культурного погружения и личностного роста.

Путешествие самопознания и просветления

Время, проведенное в Университете Цукубы, изменило их академическую деятельность. Стремление японского учреждения к совершенству и инновациям в области медицины и здравоохранения было вдохновляющим. Им выпала честь общаться с разнообразной группой студентов со всего мира, способствуя значимому обмену знаниями и идеями. Это межкультурное взаимодействие не только улучшило академические навыки наших студенток, но и обогатило их глобальный взгляд на здравоохранение и его проблемы. Сильное чувство общности и социальной ответственности в сочетании с развитой системой здравоохранения страны, несомненно, способствовал впечатляющей продолжительности жизни и общему благополучию.

Вместе с тем, перед отъездом казахстанские студенты Университета Цукуба представили Казахстан. Во время презентация: подготовили национальные блюда и показали церемонию «Қыз Ұзату». Они демонстрировали национальные игры, такие как «Асық ату», «Арқан тарту», танцевали «Қара жорға», а также играли на домбре. Благодаря этому мероприятию наши студенты не только продемонстрировали богатые традиции казахского народа, но и прославили его как гостеприимный народ.

В заключение можно

сказать, что образовательная поездка в Японию, организованная при поддержке КазНУ, стала путешествием самопознания и просветления для наших студентов. Это расширило им академический кругозор, погрузило их в увлекательную культуру и познакомило с обществом, глубоко укоренившимся в традициях и общественных ценностях. Они безмерно благодарны за эту возможность, поскольку она не только расширила их знания и навыки в области медицины и здравоохранения, но и превратила их в более культурно осведомленного и глобально сознательного человека.

Возвращаясь в КазНУ, они несут с собой бесценные уроки и воспоминания из Японии, стремясь применить их в своих будущих начинаниях в области медицины и здравоохранения. Молдир и Назыкеш выражают сердечную благодарность КазНУ и Университету Цукуба за то, что они сделали возможным это невероятное путешествие, и рады внести свой вклад в улучшение здравоохранения и общества, черпая вдохновение из опыта, полученного во время этой незабываемой образовательной поездки.

Сабира КОШКИМБАЕВА, ассоц. профессор кафедры эпидемиологии, биostatистики и доказательной медицины

The History of the Foreign Language Chair

The Chair of Foreign Languages officially became a separate al-Farabi University structure in 1959. The first head of the Chair was Yefim Moiseyevich Shvartsman. The teaching staff comprised mainly graduates from the Institutes of Foreign Languages in Moscow, Leningrad, Kiev, Minsk, and later, from Ablai Khan University, previously known as Alma-Ata Institute of Foreign Languages.

In 1968, the department was split into separate foreign language departments for the natural sciences and humanities faculties.

The faculty members of the foreign language department for natural sciences taught three languages - English, German, and French - to students studying Chemistry, Mechanics and Mathematics, Biology, Geography, and Physics.

The Department of Foreign Languages was a close-knit team of like-minded people who loved their profession and their students. Like today, the teachers of the department wrote methodical works, gave open lessons, held methodical seminars, participated in university conferences, actively organized pedagogical events with students, improved their methodical and linguistic qualifications, and so on.

At that time in the Soviet Union the improvement of teachers' qualifications was one of the overriding principles of the educational system, and accordingly every five years the teachers of foreign languages attended four-month courses of improvement of their qualifications in the central universities of the Soviet Union; in Moscow, in Leningrad, in Minsk, etc.. It was an excellent practice, because teachers came back from these courses with new ideas and techniques for effective foreign language teaching, which they shared with their colleagues in the department.

During the Soviet era, the goals of foreign language study as a subject in the curriculum of Kazakhstan's higher education institutions were somewhat different from those of today. Since the goal always reflects the needs of society at a certain stage of its development and always corresponds to the social order of the Soviet period. Foreign language teachers were not tasked with developing students' communicative skills in a foreign language. In the university foreign language study program,

the goal of foreign language teaching was as follows: to teach students the ability to read and translate original literature so that they would be able to extract the necessary information for work in the chosen specialty, and to develop oral language skills within the topics covered during the semester.

During the first two years of studies, we utilized Berlin and Bonk's textbooks to teach reading, pronunciation, and intonation, as well as to learn grammar and build the vocabulary. The curriculum for those years was focused on General English. In the third and fourth years, students read and translated specialized texts and completed numerous assignments known as "thousands". For each lesson, students were required to translate 5,000 "signs" of subject-specific text and 3,000 "signs" of an article from "Moscow News," as part of their professionally oriented English language education.

This course is now known as "Professionally Oriented Foreign Language." During that time period, there were serious issues with educational literature, so students used old issues of "Moscow News" received from Moscow after long delays. I recall a curious incident related to the "Moskovskie Novosti" newspaper. A column's width in this newspaper was equivalent to the width of one Soviet ruble. Students gauged "thousands" by the length of this bill. Placing one ruble banknote on the column of a Moscow News article represented 1,000 alphabetic characters of the newspaper text. Three ruble corresponded to three thousand characters.

Considerable attention was paid to the development of students' translation skills, mainly from English to Russian. There was no "Google" at that time, and students sometimes reached a high level of mastery in translation, especially in translation of texts in their specialty, and some capable students, literally, im-

mediately read the English text in Russian; in modern language they would be qualified as interpreters-synchronists.

During the Soviet era, Kazakh department students faced a disadvantage as "Foreign Language" was not included in the university curriculum. The curriculum only offered foreign language instruction for groups with Russian language instruction, leaving Kazakh students to study Russian. This was a significant negative impact of the Soviet period.

The absence of a "foreign language" subject in the Kazakh department's curriculum hindered its graduates from pursuing postgraduate studies. The aspirantura entrance exams required candidates to pass exams in "Foreign language," "Philosophy," and their specialty. However, there were no courses available for learning foreign languages at that time. Learning a foreign language independently posed considerable difficulties; therefore, they had to study the language extensively before entering a postgraduate program, typically taking 2-3 years. The entrance examination to the postgraduate program included challenging components, such as reading and translating specialized texts, summarizing news articles, and engaging in an oral conversation on the topic of their future scientific work.

Today, the Chair of Foreign Languages continues the glorious traditions established by the founders of the chair. It should be emphasized that nowadays the aims and tasks of foreign language education have radically changed. This is because New Kazakhstan's society needs to educate a new wave of skilled, competitive professionals who are capable of independent decision-making, promoting collaboration, adjusting to evolving educational standards, and engaging in constructive dialogues with cultural counterparts. Additionally, professionals must assume responsibility for their country's future and contribute to its socio-economic advancement. Foreign language proficiency is one aspect of a specialist's professional competence. With changing times, foreign language educators are confronted with new and more intricate challenges that entail an extensive repositioning of their pedagogical approaches, methods, and subject matter selection. There needs to be a greater focus on the practical and personal-social facets of teaching foreign languages. It is vital to consider not only learners' potential for knowledge but also their capacity to apply it effectively. It is a laudable fact that nowadays there is a commendable increase in the number of students who study foreign languages with enthusiasm and dedication, year after year.

A.A. MULDA GALIYEVA,
Foreign language
department

Conserving the environment is a crucial issue for both Ecological science professionals and all citizens, regardless of their occupation or location. It is widely agreed that education is key to successfully addressing this issue. An urgent need exists to implement large-scale environmental education that starts from kindergarten and continues throughout life. Now in the third millennium environmental education should become a necessary component of education at large.

An «Ecological» component should be an inalienable part of the foreign language study program

The nation's backbone is its youth. Since the future belongs to the young people it is they who can and should actively contribute to preserving and enhancing the environment because the youth of today are the future opinion leaders and decision makers. The future health of the planet rests with them. That's why it's so important to get them interested and engaged in environmental issues early on in their lives.

The subject "foreign language" has great opportunities for strengthening various directions of education of a harmoniously developed personality, including ecological, designed to form a careful attitude to nature as a social and personal value. «Ecological» component should be an inalienable part of Foreign Language study program.

Teachers of English and German conducting classes in the faculty of Chemistry and Chemical technology are actively working to promote ecological education of students through various techniques and methods. Firstly, ecological component is integrated into the Foreign language Study Program (UMKD). Ecological education of students is implemented in class as well as outside the classroom, in the form of conferences, project works, discussions, writing essays, etc. Our teachers practice a variety of techniques and methods that can effectively realize ecological education of students. It should be noted that the process of ecological education simultaneously envisages the development of foreign language communicative skills, namely presentation skills, the skills to participate in debates, doing projects and giving talks on the results of the project topic, etc. For example, our teachers practice an interesting technique called "3-minute talk" on an ecological topic that students prepare for each lesson. During the lesson, they give the talk and after each student's speech, the classmates give their comprehensive evaluation of the topic of the talk, the way the content was related, the grammar mistakes made by the presenter, and the

vocabulary used. For each the classmates' evaluation serves as a good stimulus to improve the quality of the 3-minute talk in terms of explaining the content of the talk, intonation, pronunciation, and choice of vocabulary so that everyone can understand.

One major event which our teachers hold annually is a round table conference on different topics. Starting from the last 2003-04 academic year the decision was taken to devote the conference to the discussion of environmental issues. So, on March 30.2023 the Chemical Faculty teachers successfully organized an International Round Table Conference on the topic: *Clean water, sanitation, affordable and clean energy are necessary conditions for human race existence.* We were happy to welcome our international guest speakers from Turkey Yağmur Bengisu Güngör (Eskişehir Technical University, Moscow, Russia), a teacher of physics and robotics, Igor Vladimirovich Trunov (Public Secondary School 73), Maria Igorovna Trunova (Scientific and Research University). Among conference participants were Gaukhar Bissengaliyeva (Burdur Mehmet Akif Esroy University, Turkey), Gaukhar Zhakimova (University of Milan, Italy) and Zhanar Kairova (Simon Fraser University, Canada). The roundtable conference was successful, as all speakers provided informative and engaging presentations in English, German and Russian. The conference was concluded with the idea that human beings are comprised of water, salts, and cells. Water is our precious gift! We cannot survive on Earth without water, so we must all do our part to take care of it.

In the current academic year the conference topic is «Revitalizing global partnership for sustainable development». Now we are getting ready with the preparation of the conference program.

D.M. MAKHMETOVA,
K.A. ZHIRENSHINA,
Foreign Language Department senior teachers

Студенттер өндірісте жұмыс істеуге бейімделеді

Тұрақты даму мақсаты аясында химия және химиялық технология факультетінде өндіріс пен білімді өзара байланыстыру үшін өндірістік практикалар жиі ұйымдастырылады. Жалпы және бейорганикалық химия кафедрасында «6B05301 – Химия» мамандығы бойынша оқитын 3-курс студенттері өндірістік практиканы жеміс пен көкөністі қайта өңдейтін және қаптама ыдыстарын шығаратын «Цин-Каз» ЖШС-інде өтті.

Практиканың мақсаты – бакалавр студенттерді өндірісте жұмыс істеуге бейімдеу. Практика барысында бакалавр-студенттер өндірістің практикалық маңызын талдау мәселелерін жете зерттеді. Зерттеу жүргізу үшін сапа, сипаттама ұғымдары маңызды орын алатынын көрсетті. Теориялық білімдерін тәжірибеде кәсіби қолдана білетін химик-технолог ретінде танылды.

Практиканың үш күні өнім құрамымен танысуға арналды. Мысалы: кетчуптің түрлері (сарымсақты, томатты, бұрышты), одан басқа соус және маринад (кобра, сацибел, корншон, қияр, қызанақ), тосаптар: құлпынай, таңқурай, қара қарақаттан және т.б. Зауытта шығарылған әр өнімнің бір данасын қауіпсіздік мақсатында сақтап қоятын қойманы студенттер аралап көрді.

Егер де уланатын жағдай болса, осы өнімді дәлел ретінде көрсете алады. Өнімдерді сақтайтын банканың, сыртындағы этикетканың түрлерімен танысты. Этикеткасында сақтау мерзімі, шығарылған күні, тауар белгісі, штрих кодына қарайды және ол жерде түсі анық болуы керек.

Зауытта Қытайдан келген өнімді 14 күн бойы сараптамадан өткізеді. Оның химиялық құрамын тексереді. Томат пастасының, соя соусының және чили соусының химиялық көрсеткіштері бірдей. Мамандар зауытқа келетін шикізатқа міндетті түрде хаттама толтырылатыны жайында студенттерге түсіндірді. Өнімді қорғау мақсатында бақылау жасалып отырады. Осыдан өткеннен кейін ғана өнімдер нарыққа апарылады. Бас лаборант А.Кудеринаның тексерісінен кейін ғана

өнімдер нарыққа жіберіледі.

Зауыт цехында температура, қысым, уақытты қадағалап отыру маңызды. Физикалық, органолептикалық, химиялық құрамын зерттеуде зертхана қызметкерлері көп еңбек етеді және өнімдердің дұрыс болуын тексереді. Өнім құрамын зерттеу үшін қолданылатын химиялық әдістерге электротермиялық әдістер, кулонометрия, гравиметрия және басқа да әдістер қолданылады.

Барлық шығарылатын өнім нормативтік құжаттардың – кәсіпорын стандарттарымен, мемлекетаралық стандарттардың талаптарына сай өндіріледі. Ал өнімнің қауіпсіздігі ЕАЭО Техникалық регламенттеріне сәйкес жүргізіледі. Заманауи құралдармен жабдықталған өндірістік зертхана қолданылатын шикізаттың және шығарылатын өнімдердің сапасын жо-

ғары деңгейде бақылауға мүмкіндік береді.

Кәсіпорында ИСО 9001, ИСО 22 000, ОН-SAS 180001, ИСО 50 001 халықаралық стандарттардың талаптарына сәйкес төрт менеджмент жүйесі, сондай-ақ жапондық Кайдзен – тұрақты жақсарту технологиясы енгізілген және олардың бәрі де табысты жұмыс істейді.

Жалпы және бейорганикалық химия кафедрасының ұстаздары жеке тұлғаны әлеуметтік-экономикалық бағытында дамыту үшін, еңбек нарығының сұранысына сәйкес тұлғаның жеке қажеттілігін ескере отырып, үздіксіз білім беру жағдайында техникалық және кәсіптік мамандарды даярлау бағытында зор үлес қосуда.

Бейкүт БАЛҒЫШЕВА,
химия және химиялық технология факультеті
Х.Ф.д., доцент

Баку қаласында 74-астрономиялық зерттеулер бойынша халықаралық конгресс өтті. Дүние жүзіндегі ғарыш агенттіктері мен ұйымдарының өкілдері ақпарат және жетістіктермен бөлісіп, идея, стратегия және жаңа тенденциялар арқылы тәжірибе алмасу үшін бір шаңырақ астына жиналды.

IAS – 2023 халықаралық конгресі өтті

Халықаралық астронавтика конгресі – әлемдегі негізгі ғарыштық басқосу. Конгресстің басты ұраны – «Жаһандық сын-қатерлер мен мүмкіндіктер: ғарышқа мүмкіндік беру!».

IAS – 2019-да IAF Бас Ассамблеясы Бакудi, әзірбайжан елін IAS – 2022 үшін қабылдаушы қала ретінде таңдады. Ал қабылдаушы ұйым Әзірбайжан Республикасының Azercosmos ғарыш агенттігі.

Әзірбайжан астанасында «Жаһандық сын-қатерлер мен мүмкіндіктер: ғарышқа мүмкіндік беріңіз» ұранымен өтетін IAS 2023 көрмесі берік ынтымақтастықты орна-

тудың теңдесі жоқ перспективаларын кеңейтіп, бірегей жұмыс істеу арқылы өртүрлі халықаралық аудиторияға жетудің тамаша мүмкіндігі болды.

Аталған ұйымға әлемнің 10-нан аса мемлекетінен 5000-ға жуық қатысушы келіп қатысты. Қонақтар мен қатысушылар Конгресстегі ең соңғы ғарыштық әзірлемелерді зерттей отырып, Әзірбайжанның шынайы мәдениеті мен қонақжайлылығымен танысты.

Жайна ЖӘНІБЕКОВА,
Жаңылқан ЕРЖАН,
Механика-математика факультетінің ФТТ 4-курс студенттері

Жатақханада тұру ережесін білу – шарт

Жатақхана – студенттердің екінші үйі. Студенттердің қызыққа толы өмірінің бір бөлігін осы жатақханада өткізетіндіктен, көп адам студенттік шақты еске алғанда жатақханада тұрған бақытты шақтарын да ыстық ықыласпен еске алады. Жатақханаға студенттер өліміздің түкпір-түкпірінен келіп, жоғарғы оқу орнына, таңдаған мамандығына түсіп, сол жердегі студенттермен бір отбасыдай болып кететіні анық.

Ел экономикасының өркендеуіне қарамастан студенттерді жатақханамен толық қамтамасыз ету әлі де өзекті мәселе екені белгілі. Сондықтан жатақханаға тұруға деканаттан рұқсат қағаз алған студенттің бір сәт болса да арманы орындалғандай болады. Себебі, студенттердің жылдың екі айынан басқа күндерінің бәрі осы жатақханада өтеді. Сондықтан олардың жатақхана тұрғындары ретінде міндеттері мен құқығын

сақтау ережесін білулері өте қажет. Мәселен, жатақханада темекі шегу,

шы көтеру, төбелесу, т.б. тыйым салынады. Жатақханада тұрып жатқан студенттердің тәртіп сақтау, тынығу, сабаққа дайындалуы жайындағы мәселелері жиі қозғалады. Осы орайда әр топтың кураторлары өз топтарына жатақханада тұру ережелерін түсіндіріп, бөлмелеріне барып, олардың қалай тұ-

рып жатқанын көзбен көргені абзал.

Тұрақты даму бойынша ЮНЕСКО кафедрасының «6B05202 – Экология», «6B11201 – Қоршаған ортаны қорғау және өмір тіршілігінің қауіпсіздігі» мамандықтарының куратор-эдвайзерлері Қ.Хамитова, Н.Жексенбаев, Ә.Оразбаева, А.Керімқұлова, А.Құтжан жатақханада тұратын студенттерге барып, тұрмыс-тіршіліктерімен танысып, ҚазҰУ студентінің қағидасына қайшы келетін ережелерді бұзудың алдын алу бойынша жұмыстар жүргізді.

Сәуле ҚАЛДЫБАЕВА,
Тұрақты даму бойынша ЮНЕСКО кафедрасының PhD, т.ғ.к., аға оқытушы
Ақнұр ЖОЛДАСБЕК,
оқытушы

Нұрдәулет – чемпион!

Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-дың медицина және денсаулық сақтау факультетінің 4-курс студенті Нұрдәулет Жұмағали 200 метрге кешенді жүзуде алтын медаль жеңіп алды.

Ол сондай-ақ IV Азия Паралимпиадасында өткен жарыстарда 100 метрге брасспен жүзуден бірінші келіп, алтын медальді қанжығасына байлады.

Спортшылар арасындағы жарыстар Ханчжоу қаласында өтті. Нұрдәулет жапондық және өзбекстандық қарсыластарынан басым түсіп, 200

метр қашықтықты 2:16.74 уақытта еңсерді.

Жаттықтырушылардың айтуынша, ҚазҰУ студенті Азия параойындарында жаңа рекорд орнатты.

Паралимпиадада жалпы есепте Нұрдәулет Жұмағали команданың қоржынына екі алтын медаль жеңіп алды.

Гүл БАЯНДИНА

ҚҰРЫЛТАЙШЫ:

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің
Басқарма Төрағасы – Ректоры
Жансейіт ТҮЙМЕБАЕВ

Ақпарат және коммуникациялар департаментінің директоры
Қаншайым БАЙДӘУЛЕТ

Бас редактор: Гүлнар ЖҰМАБАЙҚЫЗЫ
Жауапты хатшы-дизайнер: Талғат КІРШІБАЕВ
Тілшілер: Қайыржан ТӨРЕЖАН, Гүлзат НҰРМОЛДАҚЫЗЫ, Нұрбек НҰРЖАНҰЛЫ
Фототілші: Марат ЖҮНІСБЕКОВ
Корректор: Күләш ҚАДЫРБАЕВА

МЕКЕНЖАЙЫ:

- 050040, Алматы қ., Әл-Фараби даңғылы, 71, ректорат, 3-қабат, №305, 307 бөлме. Байланыс телефоны: 377-33-30, ішкі: 32-27, 32-28, тікелей: 377-31-48.
- Электронды мекенжай: kaznugazeta@gmail.com
- Газет редакцияның компьютер орталығында теріліп, беттелді. «Everest» баспаханасында басылды.

Кезекші редактор: Қайыржан ТӨРЕЖАН

Бағасы келісім бойынша.

Газетке жазылу индексі: 64787

Таралымы – 2500

- Жарияланған мақаладағы автор пікірі редакцияның көзқарасын білдірмейді.
- Редакцияға түскен қолжазба қайтарылмайды, үш компьютерлік беттен асатын материалдар қабылданбайды.
- «Qazaq universitetine» жарияланған мақала көшіріліп басылса, сілтеме жасалуы міндетті.
- Жарнама мәтініне жарнама беруші жауапты.